

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2011-02-03

Närvarande: F.d. justitierådet Bo Svensson, f.d. regeringsrådet Leif Lindstam och justitierådet Ann-Christine Lindeblad.

Skärpt straff för köp av sexuell tjänst

Enligt en lagrådsremiss den 27 januari 2011 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Magdalena Wikstrand Danelius.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås att straffmaximum för köp av sexuell tjänst höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Syftet med skärpningen anges vara att skapa ytterligare utrymme för en mer nyanserad bedömning av straffvärdet vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst.

I 6 kap. 1–10 a §§ brottsbalken finns bestämmelser om bl. a. våldtäkt, sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroende-

ställning, våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, sexuellt ofredande och kontakt med barn i sexuell syfte. Genom bestämmelserna, av vilka många är relativt nya, har lagstiftaren byggt upp ett omfattande och starkt skydd mot att människor missbrukas sexuellt. Barn under 15 år omfattas av ett särskilt starkt skydd, men också ungdomar under 18 år liksom vuxna personer som på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd skyddas genom bestämmelserna.

Bestämmelsen i 11 § om köp av sexuell tjänst är subsidiär till 1–10 a §§. Det får förstås så att 11 § tar sikte på köpavtal som ingås mellan fullt rättskapabla parter. Gärningsbeskrivningen i 11 § inbjuder inte till nyanserade bedömningar. Där anges inte några försvårande eller förmildrande omständigheter. Det är därför inte ägnat att förvåna att rättspraxis beträffande 11 § präglas av en stor likformighet när det gäller bedömning av straffvärde och påföljdsval. Sedan Högsta domstolen år 2001 prövade frågan om straffmätning vid köp av sexuell tjänst (NJA 2001 s. 527) har mer än 85 procent av alla lagföringar för brottet medfört påföljden 50 dagsböter. Av den i betänkandet Förbud mot köp av sexuell tjänst En utvärdering 1999–2008 (SOU 2010:49 s. 210 f.) redovisade statistiken framgår att påföljden blivit villkorlig dom och böter i fem fall medan fängelsestraff inte dömts ut i något fall.

I remissen anförs att de närmare omständigheterna vid enskilda brott mot förbudet mot köp av sexuell tjänst kan variera, ibland mycket, och att det inte är tillfredsställande att omständigheter som rör det enskilda brottet inte får något eller endast litet genomslag vid straffvärdebedömningen.

Men som regeringen anför får den nuvarande straffskalan för köp av sexuell tjänst – böter eller fängelse i högst sex månader – anses ge ett tillräckligt utrymme för att i de flesta fall göra en nyanserad bedömning av straffvärdet. De exempel som regeringen anför på fall av köp av sexuell tjänst som har högre straffvärde än fängelse sex månader är enligt Lagrådets mening inte övertygande. I den mån bestämmelserna om sexuellt tvång eller sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning inte täcker närliggande sexuella handlingar begångna i samband med sexköp och med ett straffvärde överstigande sex månaders fängelse, finns det skäl att ändra gärningsbeskrivningarna i dessa bestämmelser hellre än att höja straffskalan för köp av sexuell tjänst.

Även om den nu gällande straffskalan inte till fullo utnyttjats av domstolarna står det naturligtvis regeringen fritt att föreslå en höjning av straffmaximum, om den anser att brottet köp av sexuell tjänst har ett högre straffvärde än som ryms inom straffskalan. Det är dock inte tillfredsställande att som regeringen föreslår endast ändra straffskalan och lämna gärningsbeskrivningen i 11 § oförändrad samtidigt som regeringen i författningskommentaren anvisar domstolarna att lägga större vikt än för närvarande vid vissa försvårande omständigheter. Som några remissinstanser påpekat är det bättre att istället ange de försvårande omständigheterna i lagtexten, om man vill få till stånd mera nyanserade bedömningar av sexköpsbrottet.

Lagrådet anser därför att regeringen i den fortsatta beredningen bör pröva på nytt om lagtexten i stället bör kompletteras med exempel på försvårande omständigheter eller om gärningsbeskrivningarna i någon eller några av bestämmelserna i 1–10 a §§ bör kompletteras

så att de täcker de straffvärda fall av sexköp som regeringen har i åtanke med det remitterade lagförslaget.